

คู่มือ

อสม. อย.

คู่มือรองผู้บริโภคน ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

คู่มือ อสม. อย.

คู่มือสำหรับผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ที่ปรึกษา:

นพ.วิทิศ สดุษฎีชัยกุล

ภก.วรารุณ เสริมสินสิริ

รองเลขาธิการคณะกรรมการอาหารและยา

ผู้อำนวยการกองยุทธศาสตร์และแผนงาน

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา

บรรณาธิการ:

ภญ.พัทธยา โทคะกุล

ภญ.ศรินยา หนูทิม

ภญ.รัชนิ บุนเมือง

หัวหน้ากลุ่มเฝ้าระวังและบริหารความเสี่ยงด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

กลุ่มเฝ้าระวังและบริหารความเสี่ยงด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

กลุ่มเฝ้าระวังและบริหารความเสี่ยงด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

จัดทำโดย: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

พิมพ์ที่: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน
สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข

พิมพ์ครั้งที่ 1: เดือนกันยายน 2568

จำนวนพิมพ์: 15,000 เล่ม

ISBN: 978-974-244-486-0

ในปัจจุบัน ผลิตภัณฑ์สุขภาพมีความหลากหลายและสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น ทั้งในรูปแบบของยา อาหาร เครื่องสำอาง สมุนไพร วัตถุอันตรายที่ใช้ในครัวเรือน และเครื่องมือแพทย์ อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายดังกล่าวก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อผู้บริโภค หากผลิตภัณฑ์เหล่านั้นไม่มีคุณภาพ ไม่ปลอดภัย หรือไม่ได้รับอนุญาตตามกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันและสามารถปกป้องตนเองจากผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) ร่วมกับ กระทรวงสาธารณสุข จึงได้ส่งเสริมและพัฒนา “อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน” หรือที่เรียกโดยย่อว่า อสม. เพื่อเป็นกลไกในการเฝ้าระวัง เผยแพร่ความรู้ และเป็นสื่อกลางระหว่างภาครัฐกับประชาชนในระดับพื้นที่และเรียกโดยย่อว่า “อสม.อย.” ซึ่งถือเป็นบุคลากรด่านหน้าในการเสริมสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสมและปลอดภัย

คู่มือแนวทางฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการดำเนินงานของ อสม.อย. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางที่ชัดเจน ครอบคลุม และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับพื้นที่ ภายในคู่มือประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 หมวดหลัก

ได้แก่ บทบาทและหน้าที่ของ อสม.อย. หลักสูตรมาตรฐานการเป็น อสม.อย. แนวทางและภารกิจการดำเนินงานในชุมชน และการสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิบัติงาน อสม.อย.

พร้อมทั้งภาคผนวกซึ่งรวบรวมแบบฟอร์มการรายงาน เอกสาร ประกอบการเรียนรู้ และเกณฑ์การประเมินที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็น แนวทางในการติดตามผลการดำเนินงาน และพัฒนาศักยภาพ ของ อสม.อย. อย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คู่มือแนวทางฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนภารกิจ ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชน และเป็นส่วนสำคัญ ในการยกระดับคุณภาพชีวิตและความปลอดภัยของประชาชน อย่างยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

คู่มือแนวทางฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยความร่วมมือและการสนับสนุน
อย่างดียิ่ง จากเครือข่ายผู้เข้าร่วมโครงการพัฒนาระบบเฝ้าระวังและจัดการ
ผลิตภัณฑ์สุขภาพเชิงรุก ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ อำนวยความสะดวกเหลือ
รวมทั้งร่วมกันตรวจสอบ แก้ไข และปรับปรุงเนื้อหาด้วยความเอาใจใส่
และรอบคอบตลอดกระบวนการจัดทำ

คณะผู้จัดทำขอกราบขอบพระคุณ เกสัชกรหญิงสุมาลย์ พัฒนศิริ
เกสัชกรนิธิศ สุชากุล เกสัชกรสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสตูล
และเกสัชกรหญิงรัตติยา แดนดงยิ่ง เกสัชกรสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด
กาฬสินธุ์ที่ได้ให้เกียรติร่วมแนะนำและปรับปรุงคู่มือแนวทางฉบับนี้
อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งได้นำคู่มือให้ผู้ปฏิบัติงานจริงได้สะท้อนข้อคิดเห็น
และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้คู่มือฉบับนี้มีความครบถ้วน สมบูรณ์
และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

สารบัญ

CONTENTS

บทนำ	3
------	---

กิตติกรรมประกาศ	5
-----------------	---

สารบัญ	6
--------	---

หมวดที่ 1 บทบาทและหน้าที่ของ อสม.อย.	10
--	----

1.1 นิยาม อสม.อย.	10
-------------------	----

1.2 บทบาทและหน้าที่ อสม.อย.	11
-----------------------------	----

1.3 คุณสมบัติของ อสม.อย.	12
--------------------------	----

หมวดที่ 2 หลักสูตรมาตรฐานการเป็น อสม.อย.	13
--	----

2.1 บทบาทของ อสม.อย.	13
----------------------	----

2.2 ผลิตภัณฑ์สุขภาพภายใต้การกำกับดูแลของ อย.	14
--	----

และกฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องในการทำงาน
 คู่มือสำหรับผู้บริโภค

2.3 การเฝ้าระวังการโฆษณาและปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพ	14
---	----

ในชุมชน

2.4 การรายงานเมื่อพบปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพ	15
--	----

2.5 การขับเคลื่อนงานในชุมชน	15
-----------------------------	----

สารบัญ

CONTENTS

หมวดที่ 3 | แนวทางและการปฏิบัติงานของ อสม. อย. ในชุมชน 16

3.1. การเยี่ยมบ้านเพื่อเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ	16
3.2. การตรวจเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ	19
3.3. การตรวจร้านชำตามแนวทาง G-RDU
(Grocery store-Rational Drug Use)	21
3.4. การส่งเสริมผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชน
ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ	23
3.5. การจัดตั้งศูนย์แจ้งเตือนภัยผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชน	26

หมวดที่ 4 | การสนับสนุนและส่งเสริมการค้าสินค้า อสม. อย. 29

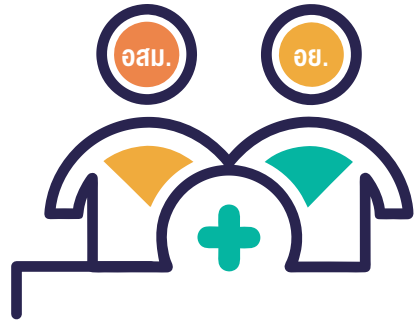
4.1. การส่งเสริมศักยภาพเพื่อความยั่งยืน	29
4.2. การพัฒนาระบบเทคโนโลยีที่จำเป็น	30
4.3. สิ่งสนับสนุนที่ควรจัดสรรให้ อสม.อย.	32

การปฏิบัติการในพื้นที่ 34

ภาคผนวก 35

อสม. อย.

การเยี่ยมบ้าน

การเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์
สุขภาพในตลาด

การตรวจร้านค้า

การให้ข้อมูล ช่องทาง
ส่งเสริมผู้ประกอบการ
และวิสาหกิจชุมชน

การแจ้งเตือนภัย
ผ่านศูนย์แจ้งเตือนภัย

หมวดที่

1

บทบาทและหน้าที่ ของ อสม.อย.

การมีกลไกเฝ้าระวังและคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ผ่านการอบรมจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) หรือที่เราเรียกว่า อสม.อย. เปรียบเสมือนด่านหน้า และเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความปลอดภัยด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพในชีวิตประจำวัน ของทุกคนในชุมชน หมวดนี้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่อันทรงคุณค่าของ อสม.อย. ในการเป็นผู้พิทักษ์สุขภาพของคนในชุมชน

1.1

นิยาม อสม.อย.

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ "อสม." เป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนงานด้านสุขภาพระดับชุมชนของประเทศไทย โดยเฉพาะใน ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชนให้ปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น ยา อาหาร เครื่องสำอาง วัตถุอันตรายที่ใช้ในครัวเรือน สมุนไพร และเครื่องมือแพทย์ ที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ปลอดภัย โดยผ่านการอบรมจาก อย. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำหน้าที่ในการเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพในพื้นที่ สามารถให้ความรู้เบื้องต้น

เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพแก่ประชาชนในชุมชน และสามารถรายงานปัญหา ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เกิดขึ้นให้กับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพระดับตำบล (รพ.สต.) โรงพยาบาล สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น

1.2 บทบาทและหน้าที่ อสม.อย.

☀️: เฝ้าระวัง สอดส่อง ดูแลผลิตภัณฑ์สุขภาพที่วางจำหน่ายในชุมชน เช่น ร้านชำ รถเร่ ตลาดนัด เป็นต้น รวมถึงการโฆษณาชวนเชื่อที่ผิดกฎหมาย หากพบผลิตภัณฑ์หรือโฆษณาที่ผิดกฎหมาย ไม่มีเลขทะเบียน อย. หรือ เป็นอันตราย และรายงานหรือแจ้งข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับชุมชน เช่น รพ.สต. สสอ. หน่วยงานในพื้นที่ ไปจนถึง สสจ. หรือ อย. ทราบ

☀️: ให้ความรู้และคำแนะนำที่ถูกต้องเบื้องต้นแก่ประชาชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ทั้งการเลือกซื้อ การใช้ที่ถูกต้อง ข้อควรระวัง และการโฆษณา

☀️: เป็นตัวแทนหรือสื่อกลาง เพื่อบรรวบรวมปัญหาและข้อร้องเรียนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพในพื้นที่ เชื่อมโยงระหว่าง อย. กับประชาชนในด้านสุขภาพและความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพ ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง และช่วยให้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้รับการแก้ไข ส่งเสริมพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปลอดภัย สนับสนุนกิจกรรมรณรงค์ด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงต่อสุขภาพ

☀️: ส่งเสริมผู้ประกอบการในชุมชนและวิสาหกิจในชุมชน ด้านการสื่อสาร ส่งต่อชี้แนะข้อมูลระหว่างประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานรัฐ

การมี อสม.อย. มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชน ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล เชื่อถือได้ และได้รับความคุ้มครองจากผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ปลอดภัย

1.3

คุณสมบัติของ อสม.อย.

- 💡 เป็น อสม. ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน
- 💡 มีความสนใจในการทำงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภค
- 💡 ผ่านการอบรมจาก อย. หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 💡 มีความสามารถในการสื่อสารกับชุมชน
- 💡 มีความรับผิดชอบและสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้

หมวดที่

2

หลักสูตรมาตรฐาน
การเป็น อสม. อย.

อสม.อย. จำเป็นต้องมีความรู้และทักษะที่แข็งแกร่งและรอบด้าน เพื่อให้มั่นใจว่าทุกคำแนะนำและการเฝ้าระวัง เป็นไปอย่างถูกต้องและได้มาตรฐาน หมวดนี้จะกล่าวถึงหลักสูตรการอบรมที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งเป็นรากฐานในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง และบทบาทที่ชัดเจน ในการคุ้มครองผู้บริโภค การฝึกอบรมนี้ไม่เพียงแต่จะเสริมศักยภาพให้ อสม.อย. เท่านั้น แต่ยังส่งผลดีต่อความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืนอีกด้วย หลักสูตรการเรียนรู้ อสม.อย. เป็นหลักสูตรอบรมที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติของ อสม. ในการปฏิบัติงานด้านการคุ้มครองผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ โดยประกอบด้วยเนื้อหาหลัก ดังนี้:

2.1 บทบาทของ อสม.อย.

- ☀️ ความหมายและความสำคัญของ อสม.อย.
- ☀️ บทบาทหน้าที่เฉพาะด้านการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับชุมชน
- ☀️ ความเกี่ยวข้องของ อสม.อย. กับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน
- ☀️ การสื่อสารความเสี่ยงด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพกับชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
- ☀️ การใช้ชุดทดสอบเบื้องต้น
- ☀️ การส่งเสริมผู้ประกอบการในชุมชน

2.2

ผลิตภัณฑ์สุขภาพภายใต้การกำกับดูแลของ อย. และกฎหมายเบื้องต้น
ที่เกี่ยวข้องในการทำงานกับผู้บริโภค

💡 ประเภทและนิยามของผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ยา อาหาร เครื่องสำอาง สมุนไพร วัตถุอันตราย เครื่องมือแพทย์)

💡 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น พระราชบัญญัติยา อาหาร เครื่องสำอาง วัตถุอันตรายที่ใช้ในครัวเรือน และเครื่องมือแพทย์ ลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยและการอ่านฉลากการตรวจสอบเลข อย. และวิธีใช้ผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสม และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ

💡 สิทธิและหน้าที่ของผู้บริโภคตามกฎหมาย

2.3

การเฝ้าระวังการโฆษณาและปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน

💡 การให้ความรู้เกี่ยวกับการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม ผิดกฎหมาย หรือหลอกลวง

💡 การเฝ้าระวังผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ โซเชียลมีเดีย

💡 การเฝ้าระวังการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ถูกกฎหมาย

💡 การเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพที่อาจไม่ปลอดภัย ไม่ได้มาตรฐาน ที่ผลิตภายในชุมชน

💡 การเฝ้าระวังเหตุการณ์ผิดปกติจากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ

💡 หลักการเบื้องต้นของระบาดวิทยาในชุมชน

💡 การติดตามแนวโน้มปัญหาและการวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อรายงานต่อหน่วยงาน

2.4

การรายงานเมื่อพบปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพ

- 💡 การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อร้องเรียน ทั้งด้านคุณภาพและความไม่ปลอดภัย หรือเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์จากผลิตภัณฑ์สุขภาพ
- 💡 ขั้นตอนการส่งต่อข้อมูลอย่างถูกต้อง
- 💡 ช่องทางและเครื่องมือการส่งต่อข้อมูลที่เหมาะสม
- 💡 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรายงานปัญหา

2.5

การขับเคลื่อนงานในชุมชน

- 💡 การเข้าถึงการมีส่วนร่วมในชุมชน
- 💡 วิธีการวางแผนงาน รณรงค์ และจัดกิจกรรมในชุมชน
- 💡 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ
- 💡 การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและการบริโภคของประชาชน
- 💡 การส่งเสริมและส่งต่อข้อมูลให้กับผู้ประกอบการชุมชน

หมวดที่

3

แนวทางและการกิจ การปฏิบัติงานของ อสม.อย. ในชุมชน

อสม.อย. คือฟันเฟืองสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพให้เกิดขึ้นจริงในระดับพื้นที่ จากความรู้ที่ได้รับการอบรมมาสู่การลงมือปฏิบัติจริงในชุมชน หมวดนี้จะกล่าวถึงแนวทางและการกิจหลักที่ อสม.อย. ต้องดำเนินการทั้งการเฝ้าระวังการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและ การเป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปลอดภัยและมีคุณภาพได้อย่างมั่นใจ การทำงานเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

3.1

การเยี่ยมบ้านเพื่อเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ (อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง)

วัตถุประสงค์: สร้างความตระหนักรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปลอดภัย และเฝ้าระวังความเสี่ยงในระดับครัวเรือน

บทบาทของ อสม.อย.

เป็นการทำงานเชิงรุกที่เข้าถึงประชาชนโดยตรง การเยี่ยมบ้านของ อสม.อย. จึงไม่ใช่แค่การเข้าไปตรวจสอบ แต่เป็นการเสริมสร้างความรู้ สร้างความตระหนัก และเป็นกลไกสำคัญในการปกป้องสุขภาพของประชาชนในทุกครัวเรือน ให้ห่างไกลจากอันตรายของผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่ปลอดภัย

1. ให้ความรู้และสร้างความตระหนัก

💡: แนะนำการเลือกซื้อ: ให้ข้อมูลประชาชนถึงวิธีเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ปลอดภัย เช่น อาหาร ยา เครื่องสำอาง วัตถุอันตรายที่ใช้ในครัวเรือน เครื่องมือแพทย์ และผลิตภัณฑ์สมุนไพร โดยเน้นการสังเกตฉลากที่ถูกต้อง เลขทะเบียน อย. วันผลิต วันหมดอายุ และส่วนประกอบสำคัญ

💡: เตือนภัยผลิตภัณฑ์ไม่ปลอดภัย: ชี้แจงถึงผลิตภัณฑ์ที่มักพบว่าไม่ได้มาตรฐานหรือเป็นอันตราย (เช่น ยาลูกกลอนไม่มีทะเบียน, ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่อ้างสรรพคุณเกินจริง, เครื่องสำอางที่ผสมสารอันตราย) รวมถึงรูปแบบการโฆษณาที่หลอกลวง

💡: ส่งเสริมการอ่านฉลาก: แนะนำให้ประชาชนอ่านฉลากผลิตภัณฑ์อย่างละเอียดก่อนบริโภคหรือใช้ เพื่อทำความเข้าใจส่วนประกอบ วิธีใช้ และข้อควรระวัง

💡: ให้คำแนะนำการใช้ที่ถูกต้อง: แนะนำวิธีใช้ยา ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร หรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ให้ถูกต้องตามคำแนะนำบนฉลาก เพื่อประสิทธิภาพและความปลอดภัยสูงสุด

2. สำรวจและเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์ในบ้านเรือน

💡: ตรวจสอบผลิตภัณฑ์: เมื่อเยี่ยมบ้าน อสม.อย. สามารถสอบถามหรือขอความร่วมมือในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ประชาชนมีไว้ในครอบครอง โดยเน้นย้ำถึงความปลอดภัยและความสนใจของเจ้าของบ้าน

💡: ค้นหาผลิตภัณฑ์ต้องสงสัย: สังเกตผลิตภัณฑ์ที่อาจเข้าข่ายไม่ปลอดภัย ไม่มีเลข อย. หรือมีฉลากที่ไม่ถูกต้อง หากพบสามารถให้คำแนะนำให้ทิ้ง หรือยุติการใช้ผลิตภัณฑ์นั้นได้

💡: เก็บข้อมูลเบื้องต้น: หากพบผลิตภัณฑ์ที่น่าสงสัยและอาจไม่ปลอดภัย สามารถจัดบันทึกข้อมูลเบื้องต้น เช่น ชื่อผลิตภัณฑ์ รูปภาพ (ถ้ามี) และสอบถามแหล่งที่มา เพื่อเป็นข้อมูลในการรายงานต่อไป

3. เป็นช่องทางรับเรื่องร้องเรียนและส่งต่อข้อมูล

☀️ รับฟังปัญหา: อสม.อย. เป็นจุดแรกที่ประชาชนจะสามารถปรึกษาหรือแจ้งปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ตนเองหรือคนในครอบครัวพบเจอ เช่น อาการแพ้ เกิดผลข้างเคียง หรือข้อสงสัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์

☀️ แนะนำช่องทางการร้องเรียน: ชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงช่องทางการร้องเรียนอย่างเป็นทางการ เช่น สายด่วน อย. 1556 หรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.)

☀️ ส่งต่อข้อมูล: หากเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนหรือต้องการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ อสม.อย. จะมีบทบาทในการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นและส่งต่อให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือ อย. เพื่อดำเนินการต่อไป

4. ติดตามและให้กำลังใจ:

☀️ เยี่ยมไข้: อาจมีการเยี่ยมไข้เพื่อติดตามผลการใช้ผลิตภัณฑ์หรือให้ข้อมูลเพิ่มเติมตามความเหมาะสม

☀️ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี: การเยี่ยมบ้านเป็นโอกาสที่ดีที่ อสม.อย. จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน ทำให้ประชาชนไว้วางใจและพร้อมที่จะปรึกษาเรื่องสุขภาพ

แนวทางปฏิบัติ:

☀️ ตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพในครัวเรือน ได้แก่ ยา อาหาร เครื่องสำอาง สมุนไพร เครื่องมือแพทย์ และวัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้าน

☀️ เฝ้าระวังการใช้ยาและพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้ยาสเตรอยด์ ยาลดความอ้วน ยาไม่มีฉลาก

☀️ ให้ความรู้เรื่องการอ่านฉลาก อย. การเก็บยาอย่างถูกต้อง และการใช้ผลิตภัณฑ์อย่างเหมาะสม

☀️ รายงานผลการปฏิบัติงานพร้อมหลักฐาน เช่น ภาพถ่าย และแบบฟอร์มรายงาน

3.2

การตรวจเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพในตลาด รถร่ และร้านค้า
(อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง)

วัตถุประสงค์: ควบคุมความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในพื้นที่จำหน่าย และลดความเสี่ยงของผู้บริโภคในชุมชน

บทบาทของ อสม.อย.

ถือเป็นด่านหน้าสำคัญที่ช่วยปกป้องผู้บริโภคจากการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ที่ไม่ปลอดภัยหรือผิดกฎหมาย การทำงานในพื้นที่จริงจะช่วยให้การคุ้มครองผู้บริโภคมีประสิทธิภาพและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น อสม.อย. เปรียบเสมือนดวงตาและหูของ อย. ที่อยู่ในชุมชน การทำงานอย่างแข็งขันและมีความรู้ความเข้าใจจะช่วยยกระดับความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์สุขภาพในตลาดและร้านค้า ทำให้ประชาชนมั่นใจในการเลือกซื้อและใช้สินค้า

1. สำรวจและเก็บข้อมูลเบื้องต้น

☀️ ทำความรู้จักร้านค้า: อสม.อย. ควรทำความเข้าใจลักษณะของร้านค้าในพื้นที่ เช่น ร้านชำ ร้านเสริมสวย ร้านขายยาขนาดเล็ก (ร้านยาชุมชน) ร้านขายอาหาร หรือแผงลอยในตลาดว่ามีสินค้าประเภทใดบ้าง

☀️ สำรวจประเภทผลิตภัณฑ์: จัดบันทึกประเภทผลิตภัณฑ์สุขภาพที่วางจำหน่าย (เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ยาแผนปัจจุบัน/สมุนไพร เครื่องสำอาง วัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือน) เพื่อให้ง่ายต่อการเฝ้าระวัง

☀️ สร้างเครือข่าย: สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเจ้าของร้านค้า เพื่อให้ช่วยต่อการสื่อสารและให้ข้อมูล

2. ให้ความรู้และคำแนะนำแก่ผู้ประกอบการ

☀️ เน้นย้ำกฎหมายและมาตรฐาน: ให้ข้อมูลผู้ประกอบการถึงความสำคัญของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ต้องตามกฎหมาย มีเลข อย. และมีฉลากที่ครบถ้วน

☀️ แนะนำการจัดเก็บ: แนะนำวิธีจัดเก็บผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้อง เช่น ไม่เก็บในที่ร้อนจัด ชื้นจัด หรือโดนแสงแดดโดยตรง เพื่อรักษาคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า

💡: เตือนภัยผลิตภัณฑ์ไม่ปลอดภัย: แจ้งเตือนผู้ประกอบการถึงผลิตภัณฑ์ที่
อย. ได้ประกาศเตือนภัย หรือยกเลิกทะเบียน เพื่อไม่ให้นำมาวางจำหน่าย

3. เฝ้าระวังและตรวจสอบผลิตภัณฑ์ต้องสงสัย

💡: สังเกตฉลาก: ตรวจสอบผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายว่ามีฉลากครบถ้วน
หรือไม่ (ชื่อผลิตภัณฑ์ ชื่อผู้ผลิต/นำเข้า ที่ตั้ง ปริมาณสุทธิ วันที่ผลิต/หมดอายุ
เลข อย. วิธีใช้ คำเตือน)

💡: ตรวจสอบเลข อย.: หากสงสัย สามารถดบันทึกเลข อย. เพื่อนำไป
ตรวจสอบในภายหลัง หรือแนะนำให้ผู้บริโภคตรวจสอบผ่านช่องทางการตรวจสอบ
ของ อย. เองได้

💡: ระวังผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมาย: สังเกตผลิตภัณฑ์ที่มักเป็นปัญหา เช่น

- ⊗ ยา: ยาลูกกลอน ยาชุด ยาแก้ปวดลดไข้ที่แบ่งขายโดยไม่มีฉลากยา
หรือยาที่อ้างสรรพคุณเกินจริง
- ⊗ อาหาร/เครื่องดื่ม: ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่โฆษณาเกินจริง
อาหารที่ไม่มีฉลาก หรือขนม/เครื่องดื่ม สำหรับเด็กที่ไม่มีเลข อย.
- ⊗ เครื่องสำอาง: เครื่องสำอางที่ไม่มีเลขจดแจ้ง ไม่มีฉลากภาษาไทย
หรืออ้างว่าทำให้ผิวขาวเร็วผิดปกติ
- ⊗ สังเกตสภาพผลิตภัณฑ์: ดูวันหมดอายุ บรรจุภัณฑ์ที่ชำรุด หรือ
ลักษณะผิดปกติของผลิตภัณฑ์ (เช่น สี กลิ่น)

4. ประสานงานและรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

💡: รวบรวมข้อมูล: หากพบผลิตภัณฑ์ที่น่าสงสัยหรืออาจเป็นอันตราย
อสม.อย. ควรเก็บรวบรวมข้อมูลให้มากที่สุด เช่น ชื่อผลิตภัณฑ์ รูปภาพ (ถ้ามี)
ชื่อร้านค้า ที่ตั้ง และลักษณะการกระทำผิด

💡: แจ้ง สสจ. หรือ อย.: ส่งข้อมูลที่รวบรวมได้ให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
ในพื้นที่ หรือแจ้งผ่านสายด่วน อย. 1556 เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการ
ตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมายต่อไป

แนวทางปฏิบัติ:

- 💡 วางแผนและแบ่งเขตพื้นที่ตรวจสอบตลาด ร้านค้า ร้านแผงลอยอย่างชัดเจน
- 💡 รายงานผลการตรวจ พร้อมภาพถ่าย และแบบฟอร์มบันทึกข้อมูล

3.3 การตรวจร้านชำตามแนวทาง G-RDU (Grocery store-Rational Drug Use) (อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง)

วัตถุประสงค์: ส่งเสริมร้านชำที่ปลอดภัยในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพ และป้องกันการใช้อย่างไม่เหมาะสมในชุมชน

บทบาทของ อสม.อย.

อสม.อย. มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ร้านชำในชุมชน ปฏิบัติตามแนวทาง G-RDU (Grocery store-Rational Drug Use) หรือร้านชำ คุณภาพประเภทการใช้อย่างสมเหตุผล แม้ว่าการตรวจประเมินและรับรอง อย่างเป็นทางการจะเป็นหน้าที่ของเภสัชกรหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม.อย. ก็เปรียบเสมือน ด้านหน้าในการเฝ้าระวังและให้ความรู้แก่ชุมชน การมี อสม.อย. ที่มีความรู้และเข้าใจแนวทาง G-RDU จะช่วยให้ร้านชำในชุมชนเป็นแหล่งจำหน่าย สินค้าที่ปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพที่ดีของประชาชนได้

1. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการ

💡 แนะนำประเภทยาที่จำหน่ายได้: ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่เจ้าของร้านชำ ตามกฎหมาย ร้านชำสามารถจำหน่ายได้เฉพาะยาสามัญประจำบ้านเท่านั้น เช่น ยาแก้ปวดลดไข้ ยาธาตุน้ำขาว ยาแก้ไอขับเสมหะบางชนิด และต้องไม่มีการแบ่งบรรจุ ยาขาย

💡 เน้นย้ำความสำคัญของฉลาก: แนะนำให้ผู้ประกอบการตรวจสอบฉลาก ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่วางจำหน่ายอยู่เสมอว่า มีข้อมูลครบถ้วนหรือไม่ เช่น เลขทะเบียน อย. วันผลิต วันหมดอายุ ส่วนประกอบ และคำเตือน

💡 แจ้งเตือนยาและผลิตภัณฑ์อันตราย: แจ้งข้อมูลยาหรือผลิตภัณฑ์ สุขภาพที่ถูกเพิกถอนทะเบียนตำรับยา หรือผลิตภัณฑ์ที่ อย. ประกาศเตือนว่า เป็นอันตราย เพื่อให้ร้านชำไม่นำมาจำหน่าย

2. ฝ้าระวังและสังเกตการณ์เบื้องต้น

☀️ สอดส่องผลิตภัณฑ์ต้องสงสัย: ขณะเยี่ยมเยียนหรือเข้าไปในร้านขาย อสม.อย. ควรสังเกตผลิตภัณฑ์สุขภาพที่วางจำหน่าย หากพบยาหรือผลิตภัณฑ์ที่ผิดปกติ ไม่มีฉลาก ไม่มีเลข อย. หรือมีการโฆษณาที่โอ้อวดเกินจริง

☀️ ตรวจสอบวันหมดอายุ: หากสามารถทำได้ให้ช่วยสังเกตวันหมดอายุของยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าที่เสื่อมคุณภาพ

☀️ สังเกตการจัดเก็บ: ดูว่ามีการจัดเก็บผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสมหรือไม่ เช่น ยาถูกเก็บในที่ที่ร้อนจัด หรือโดนแสงแดดโดยตรงหรือไม่

3. ประสานงานและรายงานข้อมูล

☀️ รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น: หากพบสิ่งผิดปกติหรือผลิตภัณฑ์ที่น่าสงสัย อสม.อย. ควรจดบันทึกข้อมูลสำคัญ เช่น ชื่อผลิตภัณฑ์ ชื่อร้านค้า ที่ตั้ง และลักษณะความผิดปกติที่พบ (ถ่ายรูปประกอบถ้าทำได้)

☀️ แจ้งเจ้าหน้าที่สาธารณสุข: ส่งต่อข้อมูลที่รวบรวมได้ให้กับเภสัชกร ปฐมภูมิ หรือเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ในพื้นที่ เพื่อให้เข้ามาตรวจสอบและดำเนินการตามกฎหมายต่อไป อสม.อย. เป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

4. ส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลแก่ประชาชนในชุมชน

☀️ ให้ความรู้การเลือกซื้อยา: แนะนำคนในชุมชนให้เลือกซื้อยารจากร้านขายยาที่มีเภสัชกร หรือร้านขายที่จำหน่ายเฉพาะยาสามัญประจำบ้านที่ถูกต้อง และสอนวิธีดูฉลากยาและวันหมดอายุ

☀️ เตือนภัยยาอันตราย: บอกเล่าถึงพิษภัยของยาที่ไม่มี อย. หรือยาชุด ยาลูกกลอนที่อ้างสรรพคุณเกินจริง เพื่อไม่ให้คนในชุมชนหลงเชื่อและตกเป็นเหยื่อ

☀️ รณรงค์ไม่ซื้อยาแบ่งขาย: ชี้ให้เห็นถึงอันตรายของการซื้อยาแบ่งขายที่ไม่มีฉลาก ซึ่งอาจทำให้ได้รับยาไม่ครบขนาดหรือไม่ทราบข้อมูลยาที่ถูกต้อง

แนวทางปฏิบัติ:

💡 ตรวจสอบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ตามหลักเกณฑ์ G-RDU เช่น

- 👤 ไม่มีการขายยาควบคุมพิเศษ ยาอันตราย ยาเสพติด รอยด้อย ยาปฏิชีวนะ
- 👤 จัดเก็บยาอย่างถูกต้อง
- 👤 มีสื่อให้ความรู้แก่ประชาชน

💡 รายงานผลการตรวจผ่านแบบฟอร์มและภาพถ่าย

💡 คัดเลือก อสม.อย. ที่ผ่านการอบรมเฉพาะทางด้าน G-RDU เพื่อปฏิบัติงาน

ตรวจโดยเฉพาะ

3.4

การส่งเสริมผู้ประกอบการและวิสาหกิจชุมชนด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ

วัตถุประสงค์: ส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชนให้ได้มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค

บทบาทสำคัญของ อสม.อย.

อสม. อย. มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในมิติของการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ และความปลอดภัยของผู้บริโภค ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้วิสาหกิจชุมชนเติบโตได้อย่างยั่งยืน การที่ อสม.อย. มีบทบาทในด้านเหล่านี้ จะช่วยให้วิสาหกิจชุมชนสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน ซึ่งไม่เพียงแต่สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มโอกาสในการแข่งขันและขยายตลาดให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนในวงกว้างขึ้น

บทบาทสำคัญของ อสม.อย. กับการส่งเสริมและส่งต่อข้อมูลผู้ประกอบการและ วิสาหกิจชุมชน

1. ให้อุปสรรคของทางการเสริมสร้างความรู้ด้านกฎระเบียบและมาตรฐานผลิตภัณฑ์

💡 เป็นสะพานเชื่อม: อสม.อย. เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับชุมชนและเข้าใจบริบทของวิสาหกิจในท้องถิ่นได้ดี ทำให้สามารถเป็นสื่อกลางในการให้คำแนะนำช่องทางการติดต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบของ อย. ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่น อาหารแปรรูป เครื่องสำอาง หรือสมุนไพร

💡 แนะนำการหาข้อมูลเมื่อต้องการขออนุญาต: ช่วยแนะนำให้ติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อเข้าใจขั้นตอนและเอกสารที่จำเป็นในการขอเลข อย. หรือมาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนถูกต้องตามกฎหมายและน่าเชื่อถือ

💡 ส่งเสริมมาตรฐานสุขลักษณะ: ให้ความรู้เบื้องต้นเรื่องสุขลักษณะที่ดีในการผลิต การบรรจุภัณฑ์และการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ เพื่อให้วิสาหกิจชุมชนสามารถผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้บริโภค

2. สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

💡 ให้อุปสรรคที่ถูกต้อง: เมื่อ อสม.อย. มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพจะสามารถให้อุปสรรคที่ถูกต้องแก่คนในชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐาน ทำให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจในการเลือกซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์

💡 ส่งเสริมการบริโภคสินค้าชุมชนที่ปลอดภัย: การที่คนในชุมชนเชื่อมั่นในคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าจากวิสาหกิจท้องถิ่น จะช่วยกระตุ้นให้เกิดการอุดหนุนสินค้าเหล่านั้นมากขึ้น เป็นการสร้างรายได้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชน

3. เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

💡 ชี้แจงช่องทางการขออนุญาต: สำหรับวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการรายย่อยที่ผลิตเอง อสม.อย. สามารถแนะนำช่องทางการขออนุญาตจาก อย. ได้ เช่น ผ่าน สสจ. หรือ ศูนย์บริการผลิตภัณฑ์สุขภาพเบ็ดเสร็จ

☀️ รวบรวมปัญหาและข้อเสนอแนะ: อสม.อย. สามารถรับฟังปัญหาหรือข้อเสนอแนะจากผู้บริโภคในชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจและนำข้อมูลเหล่านั้นมาบอกต่อให้กับผู้ประกอบการ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาสินค้า

☀️ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น: สนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ได้มาตรฐานและมีความน่าสนใจ

4. ช่วยเฝ้าระวังและตรวจสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์

☀️ สอดส่องดูแล: อสม.อย. สามารถเป็นหูเป็นตาในการเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายในชุมชน ทั้งจากวิสาหกิจชุมชนและผลิตภัณฑ์จากภายนอก หากพบความผิดปกติ เช่น ผลิตภัณฑ์ไม่ได้มาตรฐาน โฆษณาเกินจริง หรือไม่มีเลข อย. จะสามารถแจ้งข้อมูลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องตรวจสอบได้ทันที

☀️ ป้องกันปัญหา: การเฝ้าระวังนี้ช่วยป้องกันไม่ให่วิสาหกิจชุมชนผลิตหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่อาจเป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อชื่อเสียงและความเชื่อมั่นของวิสาหกิจในระยะยาว

แนวทางปฏิบัติ:

☀️ สำรวจและเก็บข้อมูลวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตอาหาร สมุนไพร หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพในพื้นที่

☀️ แนะนำช่องทางการติดต่อเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ความรู้ด้านกฎระเบียบและมาตรฐานผลิตภัณฑ์เบื้องต้น ช่วยแนะนำขั้นตอนและเอกสารที่จำเป็นในการขอเลข อย. หรือมาตรฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนถูกต้องตามกฎหมายและน่าเชื่อถือ

☀️ แนะนำแนวทางการพัฒนาเพื่อยื่นขอเลข อย. หรือยกระดับมาตรฐานการผลิต และเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนที่ต้องการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนกับหน่วยงานที่ส่งเสริมในพื้นที่ เช่น รพ.สต. สสจ. เป็นต้น

☀️ สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านช่องทางการตลาดและการพัฒนาแบรนด์ชุมชน

3.5

การจัดตั้งศูนย์แจ้งเตือนภัยผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชน

วัตถุประสงค์: เพิ่มช่องทางการสื่อสารข้อมูลข่าวสารด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ และรับแจ้งภัยสุขภาพจากประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

บทบาทของ อสม.อย.

การที่ อสม.อย. เข้ามามีบทบาทในการตั้งศูนย์แจ้งเตือนภัยผลิตภัณฑ์สุขภาพชุมชนถือเป็นก้าวสำคัญที่จะช่วยยกระดับการคุ้มครองผู้บริโภคในระดับพื้นที่ให้แข็งแกร่งและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะเป็นการสร้างกลไกที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็วในการรับมือกับภัยจากผลิตภัณฑ์สุขภาพ การตั้งศูนย์แจ้งเตือนภัยฯ โดยมี อสม.อย. เป็นกลไกหลักจะช่วยให้เกิดการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างทันทั่วถึง ทำให้ชุมชนมีความปลอดภัยจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่ถูกต้องและอันตราย การตั้งศูนย์แจ้งเตือนภัยฯ โดยมี อสม.อย. เป็นแกนหลักจะทำให้ชุมชนมีช่องทางหลักในการรับรู้และตอบสนองต่อภัยจากผลิตภัณฑ์สุขภาพได้ทันทั่วถึง

1. เป็นผู้ริเริ่มและประสานงานหลักในการจัดตั้ง

☀️: เสนอแนวคิดและรวบรวมแกนนำ: อสม.อย. สามารถนำเสนอแนวคิดการตั้งศูนย์ฯ ให้แก่ผู้นำชุมชน และรวบรวมกลุ่ม อสม. หรือบุคคลที่สนใจเข้ามาร่วมเป็นคณะทำงาน

☀️: ประสานงานกับหน่วยงานสาธารณสุข: ทำงานร่วมกับ สสจ. หรือ รพ.สต. เพื่อขอคำปรึกษาการสนับสนุนข้อมูลและการฝึกอบรมเพิ่มเติม

2. เป็นศูนย์กลางในการรับแจ้งเหตุและข้อมูล

☀️: ช่องทางรับเรื่องร้องเรียน: จัดให้มีช่องทางที่เข้าถึงง่าย เช่น เบอร์โทรศัพท์ เฉพาะกิจ กลุ่มไลน์ หรือจุดรับแจ้งในหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนสามารถแจ้งเบาะแสหรือข้อสงสัยเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ ที่อาจไม่ปลอดภัยได้ทันที

☀️: รับฟังและคัดกรองข้อมูล: เมื่อได้รับแจ้งข้อมูล อสม.อย. จะมีบทบาทในการรับฟังเรื่องราวอย่างละเอียด คัดกรองข้อมูลเบื้องต้น และให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ผู้แจ้ง

3. ดำเนินการตรวจสอบและเฝ้าระวังเบื้องต้นในชุมชน

☀️ ลงพื้นที่ตรวจสอบ: เมื่อได้รับแจ้งเหตุที่น่าสงสัย อสม.อย. สามารถลงพื้นที่ไปตรวจสอบผลิตภัณฑ์ ณ จุดเกิดเหตุ หรือร้านค้าที่เกี่ยวข้องได้เบื้องต้น (เช่น ตรวจสอบฉลาก เลข อย. วันหมดอายุ สภาพผลิตภัณฑ์)

☀️ เก็บรวบรวมหลักฐาน: ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ ฉลาก หรือจุดจำหน่าย เพื่อเป็นหลักฐานประกอบการแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

☀️ ให้คำแนะนำเบื้องต้นแก่ประชาชน/ร้านค้า: แนะนำให้ระงับการใช้หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่น่าสงสัยชั่วคราว เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้น

4. เป็นกลไกในการส่งต่อข้อมูลและการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

☀️ รายงานข้อมูล: ส่งต่อข้อมูลและหลักฐานที่รวบรวมได้ให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ หรือแจ้งผ่านสายด่วน อย. 1556 เพื่อให้หน่วยงานที่มีอำนาจและเชี่ยวชาญเข้ามาดำเนินการตรวจสอบและบังคับใช้กฎหมาย

☀️ ติดตามผล: ติดตามความคืบหน้าของการดำเนินการจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และแจ้งผลการดำเนินการกลับให้ผู้แจ้งเรื่องและคนในชุมชนทราบเพื่อสร้างความเชื่อมั่น

5. เผยแพร่ข้อมูลและแจ้งเตือนภัยแก่ชุมชน

☀️ ประชาสัมพันธ์ข้อมูล: เมื่อได้รับข้อมูลการแจ้งเตือนภัยจาก อย. หรือ สสจ. อสม.อย. จะมีบทบาทสำคัญ ในการกระจายข่าวสารและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไปยังคนในชุมชนอย่างรวดเร็วและทั่วถึง เช่น ผ่านหอกระจายข่าว กลุ่มไลน์หมู่บ้าน หรือการเยี่ยมบ้าน

☀️ จัดอบรม/ให้ความรู้: จัดกิจกรรมหรือประชุมกลุ่มย่อย เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับวิธีสังเกต ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดปกติ วิธีการตรวจสอบข้อมูลผลิตภัณฑ์ และช่องทางการแจ้งเบาะแส

แนวทางปฏิบัติ:

☀ จัดตั้งศูนย์แจ้งเตือนภัยอย่างน้อยอำเภอละ 1 แห่ง

☀ ใช้เครื่องมือในการแจ้งเตือนและสื่อสารภัยด้านผลิตภัณฑ์ เช่น Smart อสม.

เพื่อรับแจ้งข้อมูล

☀ มอบหมาย อสม.อย. ในพื้นที่รับผิดชอบคอยประสานงาน ตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น และส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สสอ. หรือ อย.

☀ มีแบบฟอร์มและคู่มือการแจ้งข้อมูลอย่างเป็นระบบ

การขับเคลื่อนงานคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ อย่างยั่งยืนนั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากขาดการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ อสม.อย. แม้จะเป็นกำลังสำคัญ แต่ยังต้องการการเสริมสร้างศักยภาพและการอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติหน้าที่อย่างต่อเนื่อง หมวดนี้จะกล่าวถึงกลไกและแนวทาง ที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่าย และชุมชนเอง จะสามารถให้การสนับสนุนและ ส่งเสริมการดำเนินงานของ อสม.อย. ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ภารกิจ การปกป้องสุขภาพของคนในพื้นที่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

4.1 การส่งเสริมศักยภาพเพื่อความยั่งยืน

💡 จัดกิจกรรมอบรมพัฒนาองค์ความรู้ อสม.อย. อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อเสริมสร้างทักษะและความเข้าใจในการปฏิบัติงานคุ้มครองผู้บริโภคโดยทำอย่างต่อเนื่อง แบ่งระดับ (ได้รับไปประกาศนียบัตร)

1. หลักสูตรพื้นฐาน - เรียนออนไลน์ ผ่าน FDA Center
2. หลักสูตรขั้นสูง - ผู้มีพื้นฐานอย่างน้อย 2 ปี และอบรมสถานที่ทำงาน

3. หลักสูตรฟื้นฟู - เรียนออนไลน์ผ่าน FDA Center เพื่อฟื้นฟูความรู้

💡 ติดตาม เเยียมเสริมพลัง และจัดประกวดผลงาน อสม.อย. ดีเด่น ระดับจังหวัด/ระดับประเทศ เพื่อยกย่อง ส่งเสริมแรงจูงใจ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

💡 สนับสนุนให้เขียนโครงการของบประมาณ และจัดทำคู่มือ การดำเนินงานเฉพาะพื้นที่ ครอบคลุมทั้งประเทศ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน ของกิจกรรม

💡 สนับสนุนกิจกรรมศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ/ดีเด่น เพื่อเพิ่มพูน ประสบการณ์และสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนางานในพื้นที่ของตน

💡 ส่งเสริมการพัฒนาเครือข่าย เช่น ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ บูรณาการแผนงาน อสม.อย. เข้าไว้ใน แผนพัฒนาชุมชน

4.2

การพัฒนาบบเทคโนโลยีจำเป็น

เพื่อส่งเสริมให้ อสม.อย. มีเครื่องมือที่ทันสมัย เข้าถึงข้อมูลได้สะดวก และสามารถดำเนินงานเฝ้าระวังและจัดการปัญหาผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการจัดระบบสนับสนุนที่สำคัญ ดังนี้:

เครื่องมือ/ ระบบ	รายละเอียด
1. ระบบรายงานผ่านช่องทางเดียว (Smart อสม.)	ระบบดิจิทัลที่รวมการรายงานกิจกรรมเฝ้าระวัง และแจ้งเตือนภัยด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพไว้ในแพลตฟอร์มเดียว (single-entry point) ช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร

เครื่องมือ/ ระบบ	รายละเอียด
2. ระบบการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Data Feedback)	ระบบวิเคราะห์ข้อมูลและส่งข้อมูลย้อนกลับให้ อสม.อย. เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานของตนเอง รวมถึงให้พื้นที่จัดการกับสถานการณ์ผลิตภัณฑ์สุขภาพได้แบบทันถ่วงที (real-time)
3. ระบบส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงาน	กลไกการประสานงานและส่งต่อข้อมูลจาก อสม.อย. ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ส่งผลการทดสอบที่พบไปกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อให้การจัดการปัญหาเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ
4. ระบบการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น Oryor E-school	สร้างแพลตฟอร์มเรียนออนไลน์ของ อย. ซึ่งมีหลักสูตรเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพหลากหลายหัวข้อ เป็นช่องทางในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของ อสม.อย.
5. การแสดงผลข้อมูล (Dashboard) สำหรับติดตามผลการดำเนินงานของ อสม.อย.	- ผลการปฏิบัติการกิจ เช่น จำนวนเยี่ยมบ้าน จำนวนกิจกรรมเฝ้าระวัง จำนวนรายงานแจ้งเหตุ การอบรมผ่าน E-School - การจำแนกระดับพื้นที่แสดงผลตามระดับ: จังหวัด/อำเภอ/ตำบล/หมู่บ้าน - การเข้าถึงข้อมูลตามสิทธิ์ เช่น อสม. เห็นเฉพาะของตนเอง/รพ.สต. เห็นของพื้นที่/เขตสุขภาพ และส่วนกลางเห็นภาพรวม

เครื่องมือ/ ระบบ	รายละเอียด
5. การแสดงผลข้อมูล (Dashboard) สำหรับติดตามผลการดำเนินงานของ อสม.อย. (ต่อ)	4. แสดงผลการดำเนินการของพื้นที่ ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) 5. ระบบแจ้งเตือน/ เหตุผิดปกติ เช่น แจ้งเตือนกรณีพบผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมาย หรือรายงานเหตุผิดปกติที่ยังไม่ได้รับการดำเนินการ 6. ระบบสรุปรายเดือน/ รายไตรมาส/ รายปี สำหรับใช้ประกอบการประเมินผลและจัดทำแผนพัฒนา

4.3 สิ่งสนับสนุนที่ควรจัดสรรให้ อสม.อย.

รายการ	รายละเอียด	ความสอดคล้องกับการกิจ
ชุดทดสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพเบื้องต้น	เพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน เช่น ชุดทดสอบสารต้องห้ามในเครื่องสำอาง/อาหาร เพื่อใช้ในการเฝ้าระวังในพื้นที่	เฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชน ตลาด ร้านค้า
สื่อกึ่ง/ป้ายแสดงตน/ ติดเข็มแสดงระดับ/ หมวกปฏิบัติงาน	เพื่อความเหมาะสมและปลอดภัยในการลงพื้นที่ และสร้างการรับรู้ในชุมชน ว่าเป็น อสม.อย. อย่างเป็นทางการ ใช้ระบุตัวตนขณะปฏิบัติงาน สร้างความน่าเชื่อถือและปลอดภัยเมื่อลงพื้นที่	เยี่ยมบ้าน ตรวจตลาด ตรวจร้านชำ
แบบฟอร์มรายงาน/ คู่มือรายงานผลการปฏิบัติงาน	เพื่อใช้ประกอบการตรวจ ติดตามให้ เกิดความครอบคลุมกิจกรรมการเฝ้าระวัง เช่น แบบฟอร์มมาตรฐานทั้งแบบ กระดาษและดิจิทัล ใช้บันทึกผล ตรวจสอบ และส่งต่อข้อมูล และ คู่มือการส่งข้อมูลเพื่อพบปัญหา ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ	ทุกกิจกรรม

รายการ	รายละเอียด	ความสอดคล้อง กับการกิจ
ชุดความรู้พื้นฐาน (Basic Knowledge Set)	สื่อการเรียนรู้ เช่น เอกสารประกอบการ อบรม หนังสือคู่มือ วีดิโอคลิป เพื่อให้ อสม. ศึกษาและใช้เผยแพร่ในชุมชน	พัฒนาความรู้ อสม.อย.
สื่อความรู้สำหรับ ประชาชน	แผ่นพับ โปสเตอร์ คลิปวิดีโอ อินโฟกราฟิก เพื่อแจกในชุมชนหรือใช้ขณะเยี่ยมบ้าน	ลงพื้นที่ให้ความรู้ แก่ประชาชน เช่น เยี่ยมบ้าน ตรวจตลาด วิสาหกิจชุมชน
ชุดกิจกรรมสาธิตหรือ จัดนิทรรศการเคลื่อนที่	เช่น ชุดโต๊ะพับ/โปสเตอร์/อุปกรณ์ ประกอบการบรรยายเคลื่อนที่	การรณรงค์ ในตลาด โรงเรียน หรือกิจกรรมชุมชน
เครื่องมืออื่น ๆ	QR code แสกนตรวจสอบผลิตภัณฑ์ ปลอดภัย Line OA ตอบคำถาม หรือรายงานปัญหาเพื่อสะสมแต้มบุญ	การรณรงค์ ในตลาด โรงเรียน หรือกิจกรรมชุมชน

การปฏิบัติการในพื้นที่

หมวดที่ 5: ประเด็นการปฏิบัติการในพื้นที่ สำหรับติดตามผลการดำเนินงาน
ของ อสม.อย.

ลำดับ	ประเด็น	
1	การเยี่ยมบ้านเพื่อเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพ	เดือนละ 1 ครั้ง
2	การตรวจเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สุขภาพในตลาดนัด รถเร่ ร้านค้า และโฆษณา	เดือนละ 1 ครั้ง
3	การตรวจร้านค้าตามแนวทาง G-RDU	เดือนละ 1 ครั้ง
4	การสำรวจเพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการและ วิสาหกิจชุมชนด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ	เดือนละ 1 ครั้ง
5	มีการแจ้งเตือนภัยเรื่องการเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์ สุขภาพในชุมชน ผ่าน ศูนย์แจ้งเตือนภัย/ เสียงตามสาย/ไลน์/ช่องทางที่ติดต่อกัน	อย่างน้อย 1 ครั้ง/เดือน
6	กิจกรรมอบรมพัฒนาองค์ความรู้ อสม.อย.	อย่างน้อย 1 ครั้ง/ปี

สื่อสนับสนุนประกอบการเรียนรู้เพิ่มเติม

